

"O'QITUVCHI-IMPROVIZATOR" TUSHUNCHASI: ASOSIY BELGI VA XUSUSIYATLAR

Mirahmedova Dilafruzxon

Andijon davlat universiteti

"Umumiy pedagogika" kafedrasi o'qituvchisi

Annotasiya. Maqolada improvizatsiya qobiliyati o'qituvchilarga dinamik va oldindan aytib bo'lmaydigan ta'lim vaziyatlariga moslashishga, o'rganishga chuqurroq va shaxsiylashtirilgan yondashuvni targ'ib qilishga qanday yordam berishini tahlil qiladi. Samarali improvizatsiya qiluvchi o'qituvchining psixologik, pedagogik va ijtimoiy jihatlari, jumladan fikrlashning moslashuvchanligi, o'z-o'zidan, tez qaror qabul qilish qobiliyati va nostandart o'qitish usullaridan foydalanish qobiliyati ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: o'qituvchi-improvizator, pedagogik improvizatsiya, innovatsion o'qitish, o'qitish usullari, ta'limdagi moslashuvchanlik, o'qitishda ijodkorlik.

Аннотация Статья анализирует, как способность к импровизации помогает учителям адаптироваться к динамическим и непредсказуемым образовательным ситуациям, способствуя более глубокому и персонализированному подходу к обучению. Рассматриваются психологические, педагогические и социальные аспекты, которые делают учителя-импровизатора эффективным, включая гибкость мышления, спонтанность, умение быстро принимать решения и способность использовать нестандартные методы обучения.

Ключевые слова: учитель-импровизатор, педагогическая импровизация, инновационное обучение, методы преподавания, гибкость в образовании, креативность в обучении.

Abstract The psychological, pedagogical and social aspects that make an effective improvisational teacher are examined, including flexibility of thinking, spontaneity, the ability to make quick decisions and the ability to use non-standard teaching methods.

Key words: teacher-improviser, pedagogical improvisation, innovative teaching, teaching methods, flexibility in education, creativity in teaching.

Kirish. Zamonaviy o'quv jarayonida o'qituvchining roli rivojlanib, o'qituvchilardan nafaqat bilimlarni uzatishni, balki o'quvchilarning o'zgaruvchan sharoitlari va ehtiyojlariga moslashish qobiliyatini talab qiladi. "O'qituvchi-improvizator" kontseptsiyasi o'qituvchining dinamik o'quv vaziyatlariga imkon qadar samarali javob berish uchun Real vaqt rejimida o'qitish usullarini tezda moslashtirish va o'zgartirish qobiliyatining muhimligini ta'kidlaydi. Ushbu maqola improvizator o'qituvchisini belgilaydigan asosiy xususiyatlar va xususiyatlarni ko'rib chiqadi.

Импровизатор o'qituvchining asosiy xususiyatlari:

Moslashuvchanlik: improvizator o'qituvchilar kutilmagan holatlarga yoki o'quvchilarning alohida ehtiyojlariga javoban o'zlarining rejalari va o'qitish usullarini o'zgartirish qobiliyatiga ega. Ular o'quvchilarning hozirgi kontekstiga yoki qiziqishlariga yaxshiroq moslashish uchun oldindan tayyorlangan darslardan uzoqlashishga tayyor.

Ijodkorlik: improvizatsiya muammolarni hal qilishda ijodkorlikni talab qiladi. O'rganishga o'ziga xos tarzda yondashishi mumkin bo'lgan o'qituvchilar nafaqat

o'quvchilarning e'tiborini jalb qilish, balki materialni chuqurroq o'zlashtirishga ham hissa qo'shishlari mumkin.

Kontekstga sezgirlik: samarali improvizator o'qituvchilar sinf muhitini juda yaxshi his qilishadi va guruh dinamikasidagi o'zgarishlarga yoki o'quvchilarning individual ehtiyojlariga tezda javob berishlari mumkin.

O'qitish metodlarining moslashuvchanligi: ular o'rganishni hozirgi vaziyatga moslashtirish uchun klassikadan innovatsiongacha bo'lgan turli xil ta'lim vositalari va usullaridan foydalanishga tayyor.

Tinglash qobiliyati: improvizator o'qituvchilar o'z o'quvchilarini diqqat bilan Tinglaydilar, bu ularga har bir holatda qaysi usullar eng samarali bo'lishini yaxshiroq tushunishga imkon beradi.

Ta'lim amaliyotida improvizatsiyadan foydalanish o'qituvchidan nafaqat kasbiy ko'nikmalarni, balki shaxsiy fazilatlarni ham talab qiladi. Improvizator o'qituvchisi eksperimentlarga ochiq bo'lishi va doimiy kasbiy rivojlanishga tayyor bo'lishi kerak[1]. Bunday o'qituvchilar ko'pincha o'z saboqlarini aks ettiradilar, nima muvaffaqiyatli ishlaganini va kelajakda nimani yaxshilash mumkinligini tahlil qiladilar. "Improvizator o'qituvchi" tushunchasi zamonaviy ta'limda moslashuvchanlik, ijodkorlik va moslashuvchanlikning ahamiyatini ta'kidlaydi. Ushbu fazilatlar har bir talaba bilim va ko'nikmalarni eng samarali tarzda egallashi mumkin bo'lgan o'quv muhitini yaratishga yordam beradi. Improvizatsiya ko'nikmalarini rivojlantirish orqali o'qituvchilar nafaqat ta'lim sifatini yaxshilaydilar, balki talabalar bilan chuqurroq va mazmunli munosabatlarni shakllantirishga hissa qo'shadilar, bu esa o'z navbatida butun o'quv jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatishi mumkin.

Zamonaviy ta'lim doimiy ravishda rivojlanib bormoqda va bu jarayonda "o'qituvchi-improvizator" tushunchasi katta rol o'ynaydi. Ushbu yondashuv o'quv uslublarida moslashuvchanlikni, o'zgarishlarga moslashish qobiliyatini va o'quv jarayonida nostandart echimlardan foydalanishni o'z ichiga oladi[2]. Ushbu maqolada biz nafaqat bilimlarni uzatuvchi, balki haqiqiy murabbiy va innovator bo'lgan improvizator o'qituvchining asosiy xususiyatlari va xususiyatlarini ko'rib chiqamiz. Improvizator o'qituvchining asosiy xususiyatlaridan biri uning o'qitish usullarini tanlashda moslashuvchan bo'lish qobiliyatidir. Bu shuni anglatadiki, bunday o'qituvchi o'quvchilarning fikr-mulohazalari va reaksiyalariga, shuningdek, hozirgi ta'lim ehtiyojlari va maqsadlariga qarab darsni tezda qayta tiklashga qodir. Bu erda improvizatsiya rejaning yo'qligini anglatmaydi, aksincha uni maksimal darajada o'rganish samaradorligiga erishish uchun Real vaqtda moslashtirish.

Improvizator o'qituvchi o'rganishni iloji boricha interaktiv va jalb qilishga intiladi. Guruh muhokamalari, rol o'ynash o'yinlari, loyihalar va tajribalar kabi turli xil ta'lim usullaridan foydalangan holda, u o'quvchilarning o'quv jarayonidagi faol ishtirokini rag'batlantiradi. Bu nafaqat materialni o'zlashtirishni yaxshilaydi, balki talabalarda tanqidiy fikrlash va aloqa ko'nikmalarini rivojlantiradi. Zamonaviy texnologiyalar o'qituvchilarni improvizatsiya qilish usullarida muhim rol o'ynaydi[3]. Raqamli vositalar va media resurslaridan samarali foydalanish improvizator o'qituvchilarga yanada dinamik va jozibali treninglar yaratish imkonini beradi. Ular video, interaktiv testlar va onlayn simulyatsiyalarni birlashtirib, o'quv dasturlariga bir zumda o'zgartirishlar kiritishlari mumkin, bu esa darslarni yanada vizual va esda qolarli qiladi.

Improvizator o'qituvchisi yuqori darajadagi hissiy intellektga ega, bu unga o'quvchilarining hissiy holatini yaxshiroq tushunish va hisobga olish imkonini beradi. Bunga sinf kayfiyatining nuanslarini aniqlash va darsning ohangini va tempini mos ravishda sozlash qobiliyati kiradi. Ushbu yondashuv ijobiy va qo'llab-quvvatlovchi o'quv muhitini yaratishga yordam beradi[4]. Improvizator o'qituvchi uchun doimo kasbiy rivojlanish va o'z-o'zini tarbiyalash jarayonida bo'lish juda muhimdir. Yangi ta'lim usullarini o'zlashtirish, professional konferentsiyalar va seminarlarda qatnashish, pedagogika sohasidagi so'nggi ilmiy tadqiqotlarni o'rganish — bularning barchasi unga ta'lim tendentsiyalari va innovatsiyalaridan bir qadam oldinda bo'lishga yordam beradi.

Ta'lim dunyosida doimiy ravishda o'rganishga yangi yondashuvlar paydo bo'ladi va eng samarali usullardan biri "o'qituvchi-improvizator" tushunchasi hisoblanadi. Ushbu yondashuv o'qituvchi moslashuvchan, ijodiy va sinfdagi o'zgaruvchan sharoitlarga tezda moslasha olishi kerak degan fikrga asoslanadi. Keling, ushbu kontseptsianing asosiy xususiyatlari va xususiyatlarini ko'rib chiqaylik. Improvizator o'qituvchining asosiy xususiyatlaridan biri bu o'quvchilarning ehtiyojlariga va o'quv jarayonidagi o'zgarishlarga tezda javob berish qobiliyatidir. Ushbu o'qituvchi qat'iy o'quv dasturiga rioya qilmaydi, balki vaziyatga qarab o'z yondashuvini o'zgartirishga tayyor. Improvizator o'qituvchi ham o'z, ham o'quvchilarda ijodiy fikrlashni rag'batlantiradi [5]. U o'quv jarayonini yanada qiziqarli va qiziqarli qilish uchun nostandart o'qitish usullari, o'yinlar, munozaralar va boshqa interaktiv usullardan foydalanadi.

Ushbu turdagi o'qituvchi yuqori empatiyaga ega va o'z o'quvchilarining ehtiyojlari va his-tuyg'ularini tushunishga qodir. U har bir talaba o'zini qulay va ishonchli his qiladigan sinfda qo'llab-quvvatlovchi va ishonchli muhit yaratadi. Improvizator o'qituvchi tajriba qilishdan va tavakkal qilishdan qo'rqmaydi. U har doim ham kutilgan natijani bermasa ham, yangi o'qitish usullarini sinab ko'rishga tayyor. Ushbu yondashuv innovatsion o'quv dasturlarini yaratishga yordam beradi va o'quvchilarning ham, o'qituvchining ham rivojlanishini rag'batlantiradi. Improvizator o'qituvchining muhim xususiyati bu o'quv jarayonida talabalar bilan hamkorlik qilishdir. Bu ularning faol ishtirokini rag'batlantiradi, savollar beradi, munozaralarni qo'llab-quvvatlaydi va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishga yordam beradi.

Improvizator o'qituvchi har bir o'quvchining o'ziga xosligini tushunadi va baholash usullarini har bir talabaning individual ehtiyojlariga moslashtirishga tayyor. Bu nafaqat bilimlarni, balki har bir talabaning qobiliyatlari, qiziqishlari va shaxsiy xususiyatlarini ham hisobga oladi. "O'qituvchi-improvizator" kontseptsiyasi moslashuvchanlik, ijodkorlik, empatiya va hamkorlikka e'tibor qaratadigan o'rganishga innovatsion yondashuvdir. Ushbu turdagi o'qituvchi har bir talaba o'z imkoniyatlarini ishga solishi va muvaffaqiyatga erishishi mumkin bo'lgan ilhomlantiruvchi o'quv muhitini yaratishga qodir. O'qitish-bu nafaqat bilimlarni, balki o'quvchilarning turli sharoitlari va ehtiyojlariga moslashish qobiliyatini ham talab qiladigan san'at. Shu nuqtai nazardan, "o'qituvchi-improvizator" tushunchasi zamonaviy ta'lim muhitining muhim tarkibiy qismiga aylanmoqda. Ushbu yondashuv o'qituvchining o'quv jarayonidagi o'zgaruvchan vaziyatlarga moslashuvchan munosabatda bo'lish, o'quv maqsadlariga erishish uchun ijodiy usullardan foydalanish va o'quvchilarning o'quv materialiga bo'lgan qiziqishini saqlab qolish qobiliyatiga qaratilgan.

"O'qituvchi-improvizator" tushunchasining asosiy xususiyati moslashish qobiliyatidir. Ushbu yondashuvni qo'llagan o'qituvchi fikrlash qobiliyatiga ega va ma'lum bir guruh o'quvchilar yoki hatto individual talabaning ehtiyojlariga qarab o'quv rejalarini

o'zgartirishga tayyor. Bu shuni anglatadiki, o'qituvchi turli xil o'qitish usullarini tezda o'zgartirishi, materialni tushuntirishga yondashuvlarni o'zgartirishi va o'quvchilarga ma'lumot etkazish uchun nostandart usullarni qo'llashi mumkin. Improvizator o'qituvchining yana bir muhim xususiyati ijodkorlikdir. O'rganishga ijodiy yondashish o'quvchilarning e'tiborini jalb qilishga va o'quv jarayonini yanada qiziqarli qilishga yordam beradi. Bunga o'quv materialini tushuntirish va o'quvchilarning darsda faol ishtirokini rag'batlantirish uchun o'yinlar, RPG, vizual rasmlar yoki hatto musiqadan foydalanish kiradi.

Shuni ta'kidlash kerakki, "o'qituvchi-improvizator" tushunchasi o'rganishga xaotik yoki bezovtalanmagan yondashuvni anglatmaydi. Aksincha, muvaffaqiyatli improvizator o'qituvchisi o'z mavzusi haqida chuqur bilimga ega va o'quvchilarining ehtiyojlarini tushunadi. U materialni iloji boricha samarali o'zlashtirishni ta'minlash uchun o'z bilimlarini ijodiy usullar bilan samarali birlashtira oladi.

Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, improvizator o'qituvchi nafaqat o'qituvchi, balki u eng samarali va rag'batlantiruvchi o'quv muhitini yaratish uchun mavjud bo'lgan barcha resurslardan foydalanadigan o'z ishining haqiqiy ustasidir. Moslashish va improvizatsiya qilish qobiliyati tufayli bunday o'qituvchi sinfda haqiqiy usta va etakchiga aylanadi. "O'qituvchi-improvizator" tushunchasi-bu moslashuvchanlik, ijodkorlik va mavzuni chuqur bilishni ta'kidlaydigan o'rganishga muhim yondashuv. Ushbu yondashuvni qo'llaydigan o'qituvchilar bilimlarni muvaffaqiyatli o'zlashtirish va o'quvchilarning rivojlanishiga yordam beradigan rag'batlantiruvchi va interaktiv o'quv muhitini yaratishga qodir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Косарева, Н. М. "Влияние педагогического стиля деятельности на характер и эффективность педагогической импровизации в условиях реализации ФГОС ООО." *Новые технологии в образовании*. 2017.
2. Брякова, Ирина Евгеньевна. "Креативная компетентность учителя-словесника как условие развития креативности школьника." *Открытая методика. Трансформация смыслов школьного литературного и языкового образования. Поиски ориентиров: сборник научных докладов и статей по итогам I Всероссийской научно-практической конференции (РГПУ им. АИ Герцена, 19–20 октября 2016)/под. ред. ЕР Ядровской.—Санкт-Петербург: АНО «ЦДО—«АЛЬФА-ДИАЛОГ», 2017.—251 с.. 2017.*
3. Брякова, Ирина Евгеньевна. "Креативная компетентность учителя-словесника." (2021): 198-198.
4. Буренина, Валентина Игоревна. "" Креативная компетенция" и" творческий потенциал" педагога: сравнительный анализ терминов." *Педагогический журнал* 6 (2015): 10-19.
5. Разорвина, А. С., and Л. Ф. Измайлова. "О творческой импровизации педагога в обучении иностранному языку." *Современные наука и образование: достижения и перспективы развития: сборник материалов XXX-ой международной очно-заочной научно-практической конференции, в 4 т., Том 3, 7 июня, 2023—Москва: Издательство НИЦ «Империя», 2023.—153с.. 2023.*